

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje

vaspitača i trenera

Subotica

Student: Sonja Milković

UTICAJ TRADICIONALNE MUZIKE I
FOLKLORA
NA SOCIJALNI RAZVOJ DECE
PREDŠKOLSKOG UZRASTA

Master rad

Subotica, 2026

VISOKA ŠKOLA STRUKOVNIH STUDIJA ZA OBRAZOVANJE
VASPITAČA I TRENERA
SUBOTICA

MASTER RAD

UTICAJ TRADICIONALNE MUZIKE I FOLKLORA NA SOCIJALNI RAZVOJ DECE PREDŠKOLSKOG UZRASTA

Mentor: dr Spomenka Budić

Kandidat :Sonja Milković

Broj indeksa: MV 83/24

Komisija za ocenu i odbranu master rada:

1. dr Vlasta Lipovac Kerić, predsednik komisije
2. dr Sanja Nikolić, član komisije
3. dr Jasna Jovićević, mentor praktičar

Subotica, 2026.

SADRŽAJ

REZIME	5
ABSTRACT	5
1. UVOD	6
2. TEORIJSKI DEO	7
2.1. Tradicionalna muzika – pojam, karakteristike i značaj u vaspitanju i obrazovanju	7
2.2. Folklor i narodne igre u radu sa decom predškolskog uzrasta	9
2.3. Socijalni razvoj dece predškolskog uzrasta	13
2.4. Uticaj tradicionalne muzike i folklora na socijalni razvoj dece predškolskog uzrasta	16
3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	20
3.1. Predmet istraživanja	20
3.2. Problem istraživanja	21
3.3. Cilj istraživanja	21
3.4. Zadaci istraživanja	21
3.5. Hipoteze istraživanja	21
3.6. Varijable istraživanja	22
3.7. Metode, tehnike i instrumenti istraživanja	22
3.8. Uzorak istraživanja	23
3.9. Organizacija i tok istraživanja	23
4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	23
4.1. Struktura uzorka	24
4.2. Zastupljenost tradicionalne muzike i folklora	25
4.3. Procena doprinosa tradicionalne muzike i folklora socijalnom razvoju	26
4.4. Stav vaspitača o planskom uključivanju folklora	27
4.5. Analiza povezanosti starosne dobi vaspitača i učestalosti primene	30

5. DISKUSIJA REZULTATA	32
5.1. Diskusija rezultata u odnosu na prvi istraživački zadatak	32
5.2. Diskusija rezultata u odnosu na drugi istraživački zadatak	33
5.3. Diskusija rezultata u odnosu na treći istraživački zadatak	35
 6. ZAKLJUČAK	 36
6.1. Pedagoške implikacije	38
 LITERATURA	 39
 PRILOG 1. UPITNIK ZA VASPITAČE	 41

REZIME

Rad se bavi ispitivanjem zastupljenosti tradicionalne muzike i folklora u radu vaspitača i njihovog značaja za socijalni razvoj dece predškolskog uzrasta. Cilj istraživanja bio je da se ispita zastupljenost tradicionalne muzike i folklora u radu vaspitača i utvrdi kako vaspitači procenjuju značaj ovih sadržaja za socijalni razvoj dece, sa posebnim osvrtom na saradnju, komunikaciju, empatiju, grupnu povezanost i osećaj pripadnosti grupi. Istraživanje je sprovedeno tokom juna i jula 2026. godine u Predškolskoj ustanovi „Vera Gučunja“ u Somboru, na prigodnom uzorku od 34 vaspitača. Podaci su prikupljeni anonimnim upitnikom i obrađeni primenom deskriptivne statistike, dok je za ispitivanje povezanosti starosne dobi vaspitača i učestalosti primene tradicionalne muzike i folklornih aktivnosti korišćen Spearmanov koeficijent korelacije. Rezultati pokazuju da su tradicionalna muzika i folklorne aktivnosti prisutne u radu vaspitača, pri čemu su narodne igre najzastupljeniji oblik primene. Vaspitači su veoma pozitivno procenili doprinos folklornih aktivnosti osećaju pripadnosti grupi, saradnji i grupnoj povezanosti. Utvrđeno je da starosna dob nije statistički značajno povezana sa ukupnom učestalošću primene, dok je kod sprovođenja narodnih igara utvrđena statistički značajna negativna povezanost. Rezultati istraživanja podržavaju H1 i H2, dok H3 nije potvrđena u odnosu na ukupnu učestalost primene tradicionalne muzike i folklornih aktivnosti.

Ključne reči: tradicionalna muzika, folklor, narodne igre, socijalni razvoj, predškolska deca.

ABSTRACT

This paper examines the representation of traditional music and folklore in the work of preschool teachers and their significance for the social development of preschool children. The aim of the research was to examine the representation of traditional music and folklore in the work of preschool teachers and to determine how teachers assess the significance of these contents for children's social development, with particular emphasis on cooperation, communication, empathy, group cohesion, and the sense of belonging to a group. The research was conducted in June and July 2026 at the Preschool Institution "Vera Gučunja" in Sombor, on a convenience sample of 34 preschool teachers. The data were collected through an anonymous questionnaire and analysed using descriptive statistics, while Spearman's rank correlation coefficient was used to examine the relationship between teachers' age and the frequency of applying traditional music and folklore activities. The results show that traditional music and folklore activities are present in the work of preschool teachers, with folk dances being the most frequently applied form of activity. Teachers assessed the contribution of folklore activities to children's sense of belonging to the group, cooperation, and group cohesion very positively. The results indicate that teachers' age is not statistically significantly related to the overall frequency of applying traditional music and folklore activities, while a statistically significant negative correlation was found for the implementation of folk dances. The results support H1 and H2, while H3 was not confirmed with regard to the overall frequency of applying traditional music and folklore activities.

Keywords: traditional music, folklore, folk dances, social development, preschool children

1. UVOD

Tradicionalna muzika i folklor predstavljaju značajan deo kulturnog nasleđa jednog naroda i imaju važnu ulogu u očuvanju nacionalnog identiteta, običaja, vrednosti i načina života koji se prenose sa generacije na generaciju. Kroz narodne pesme, igre, običaje i druge oblike folklornog stvaralaštva čuvaju se iskustva, znanja i kulturne vrednosti zajednice, čime se omogućava njihovo kontinuirano prenošenje na mlađe naraštaje. U savremenom društvu, koje karakterišu ubrzane promene i snažan uticaj globalizacije, očuvanje tradicionalne kulture dobija poseban značaj, naročito u procesu vaspitanja i obrazovanja dece.

Predškolski period predstavlja izuzetno važnu razvojnu fazu tokom koje se postavljaju temelji ličnosti deteta i razvijaju osnovne socijalne kompetencije. U ovom uzrastu deca intenzivno usvajaju obrasce ponašanja, razvijaju komunikacione veštine, uče da sarađuju sa vršnjacima i odraslima, kao i da prepoznaju i uvažavaju osećanja drugih. Socijalni razvoj podrazumeva proces sticanja znanja, veština i stavova koji omogućavaju uspešno funkcionisanje pojedinca u društvenoj sredini. Razvijanje socijalnih veština u ranom detinjstvu od presudnog je značaja za kasnije uključivanje deteta u različite društvene grupe i zajednice.

Muzika zauzima posebno mesto u životu deteta i predstavlja jedno od prirodnih sredstava za izražavanje emocija, razvijanje kreativnosti i ostvarivanje socijalnih kontakata. Kroz zajedničko pevanje, slušanje muzike, ritmičke aktivnosti i pokret uz muziku, deca ostvaruju međusobnu komunikaciju, razvijaju osećaj zajedništva i uče da poštuju pravila grupnog rada. Tradicionalna muzika, kao specifičan oblik muzičkog izražavanja, dodatno doprinosi upoznavanju kulturnih vrednosti i tradicije naroda kojem dete pripada.

Folklorne aktivnosti, koje obuhvataju narodne igre, pesme, običaje i druge oblike tradicionalnog stvaralaštva, pružaju brojne mogućnosti za podsticanje socijalnog razvoja dece predškolskog uzrasta. Učešćem u folklornim aktivnostima deca uče da sarađuju, razvijaju međusobno poverenje, osećaj pripadnosti grupi, empatiju i toleranciju. Zajedničko izvođenje narodnih igara i pesama podrazumeva poštovanje određenih pravila, usklađivanje pokreta i aktivnosti sa drugima, kao i međusobnu podršku, što doprinosi razvoju pozitivnih socijalnih odnosa među decom.

Savremeni programi predškolskog vaspitanja i obrazovanja ističu značaj očuvanja kulturnog identiteta i negovanja tradicije kroz različite vaspitno-obrazovne aktivnosti. U okviru svakodnevnog rada vaspitača, tradicionalna muzika i folklor mogu predstavljati značajno sredstvo za ostvarivanje razvojnih i vaspitnih ciljeva, posebno u oblasti socijalnog razvoja. Međutim, njihova zastupljenost i način primene u praksi mogu se razlikovati u zavisnosti od različitih faktora, među kojima se izdvajaju iskustvo, interesovanja i profesionalne kompetencije vaspitača.

Polazeći od značaja tradicionalne muzike i folkloru za razvoj deteta, ovo istraživanje usmereno je na ispitivanje njihove zastupljenosti u radu vaspitača i njihovih procena značaja ovih sadržaja za socijalni razvoj dece predškolskog uzrasta. Posebna pažnja posvećena je sagledavanju uloge folklornih aktivnosti u razvijanju saradnje, komunikacije, empatije i osećaja pripadnosti grupi, kao i ispitivanju stavova vaspitača o značaju i zastupljenosti ovih sadržaja u svakodnevnom radu sa decom.

Rezultati istraživanja mogu doprineti boljem razumevanju pedagoške vrednosti tradicionalne muzike i folkloru, kao i unapređivanju vaspitno-obrazovne prakse u predškolskim ustanovama. Takođe, oni mogu ukazati na mogućnosti intenzivnijeg i planskijeg uključivanja folklornih sadržaja u rad sa decom radi podsticanja njihovog socijalnog razvoja i očuvanja kulturnog nasleđa.

2. TEORIJSKI DEO

2.1. Tradicionalna muzika – pojam, karakteristike i značaj u vaspitanju i obrazovanju

Tradicionalna muzika predstavlja značajan deo kulturnog nasleđa jednog naroda. Ona obuhvata različite oblike muzičkog izražavanja koji su nastajali i prenosili se unutar određene zajednice, najčešće usmenim putem, sa generacije na generaciju. Njena vrednost ogleda se ne samo u muzičkim karakteristikama, već i u kulturnim, društvenim i vaspitnim vrednostima koje prenosi (Golemović, 2010; Golemović, 2016).

Jedna od osnovnih karakteristika tradicionalne muzike jeste povezanost sa životom zajednice (Golemović, 2010; Vučković, 1983). Tradicionalne pesme i igre nastajale su u različitim životnim okolnostima i bile povezane sa običajima, praznicima, obredima, radom i drugim

dogadajima značajnim za zajednicu. Na taj način tradicionalna muzika predstavlja deo kolektivnog iskustva i doprinosi očuvanju kulturnog identiteta.

Upoznavanje dece sa tradicionalnom muzikom ima značajnu ulogu u procesu očuvanja i prenošenja kulturnog nasleđa. Dete kroz slušanje tradicionalnih pesama, pevanje, ritmičke aktivnosti, pokret i narodne igre može da upoznaje elemente kulture i tradicije svoje zajednice. Istovremeno, ovakve aktivnosti pružaju mogućnost da dete aktivno učestvuje u zajedničkom iskustvu, umesto da tradiciju upoznaje samo kroz verbalno objašnjavanje (Belojica Pavlović & Cicović Sarajlić, 2015; Obradović, 2018).

Poseban značaj tradicionalna muzika može imati u predškolskom vaspitanju, jer omogućava povezivanje različitih vrsta aktivnosti. Pesma se može povezati sa pokretom i igrom, ritmičke aktivnosti sa narodnim igrama, a muzički sadržaji sa upoznavanjem običaja i drugih elemenata kulturnog nasleđa. Na taj način tradicionalna muzika može biti integrisana u različite sadržaje rada sa decom (Obradović, 2018; Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja, 2018).

Za dete predškolskog uzrasta posebno je značajno iskustvo zajedničkog izvođenja. Kada deca zajedno pevaju, izvedu ritmičke obrasce ili učestvuju u narodnoj igri, ona istovremeno razvijaju muzičke sposobnosti i ostvaruju međusobnu komunikaciju. Zajednička aktivnost zahteva određeni stepen usklađenosti, praćenje drugih učesnika i poštovanje pravila, zbog čega tradicionalna muzika može imati značaj i u razvoju socijalnih odnosa među decom (Jeremić, Markov i Nikolić, 2023).

Tradicionalna muzika takođe može doprineti razvijanju odnosa prema kulturnom nasleđu. Upoznavanjem dece sa tradicionalnim pesmama, igrama i drugim sadržajima stvaraju se mogućnosti za razvijanje interesovanja za tradiciju i kulturne vrednosti zajednice kojoj dete pripada (Golemović, 2010; Đorđević, 2012).

U tom smislu, tradicionalna muzika u predškolskom vaspitanju ne treba da bude posmatrana isključivo kao muzički sadržaj (Obradović, 2018; Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja, 2018). Njena vrednost može se sagledati i kroz mogućnost povezivanja muzičkog, motoričkog, kulturnog i socijalnog razvoja deteta. Uloga vaspitača je da odabere sadržaje primerene uzrastu dece i da ih uključi u aktivnosti koje omogućavaju aktivno učešće, istraživanje, stvaralaštvo i zajedničko iskustvo.

Tradicionalna muzika u predškolskom vaspitanju može imati značajnu ulogu u upoznavanju dece sa kulturnim nasleđem i različitim oblicima muzičkog izražavanja. Njena vrednost ne ogleda se samo u očuvanju pesama, melodija i muzičkih obrazaca, već i u mogućnosti da deca kroz aktivno pevanje, slušanje, pokret i igru neposredno upoznaju elemente kulture kojoj pripadaju. Cinc (2019) ukazuje na značaj muzičkih sadržaja inspirisanih tradicijom etničkih zajednica Vojvodine za razvoj muzičkih sposobnosti dece predškolskog uzrasta, pri čemu tradicionalne pesme i igre predstavljaju značajne sadržaje u muzičkom radu sa decom.

Primena tradicionalne muzike u savremenom predškolskom vaspitanju ne podrazumeva njeno mehaničko reprodukovanje, već mogućnost prilagođavanja razvojnom uzrastu i interesovanjima dece. Na taj način tradicionalni muzički sadržaji mogu biti povezani sa pevanjem, pokretom, ritmičkim aktivnostima, muzičkim igrama i različitim oblicima stvaralačkog izražavanja. U radu sa decom mogu se posebno koristiti ritmičke karakteristike tradicionalne muzike, emocionalno uključivanje i povezivanje melodije sa tekstom, čime se tradicionalni repertoar približava deci kroz njima razumljive i aktivne oblike učenja.

Tradicionalna muzika ima značaj i u procesu razvoja kulturnog identiteta deteta. Kroz upoznavanje sa pesmama, igrama i drugim muzičkim sadržajima karakterističnim za određenu zajednicu, dete postepeno stiče mogućnost da upozna elemente kulturnog okruženja u kojem odrasta. Argyriou (2025) ukazuje na potencijal muzike u ranom detinjstvu za podsticanje kulturnog identiteta, emocionalnog izražavanja i socijalne interakcije, posebno kada se tradicionalni i interkulturalni muzički sadržaji uključuju u obrazovni kontekst.

Poseban značaj tradicionalne muzike u predškolskom uzrastu ogleda se u tome što se ona može povezati sa pokretom i zajedničkim izvođenjem. Pesa, ritam i pokret omogućavaju deci da tradicionalne sadržaje ne usvajaju samo slušanjem, već kroz neposredno iskustvo i aktivno učešće. Na taj način tradicionalna muzika predstavlja osnovu za različite folklorne aktivnosti, među kojima posebno mesto zauzimaju narodne igre, koje istovremeno povezuju muzičko, motoričko i socijalno iskustvo deteta.

2.2. Folklor i narodne igre u radu sa decom predškolskog uzrasta

Folklor predstavlja značajan deo tradicionalnog stvaralaštva i kulturnog nasleđa jednog naroda (Golemović, 2010; Đorđević, 2012). Obuhvata različite oblike kulturnog izražavanja koji se prenose sa generacije na generaciju, među kojima se izdvajaju narodne pesme, igre, običaji, priče, legende, verovanja, zanati i drugi sadržaji tradicionalne kulture. Kao deo

nematerijalnog kulturnog nasleđa, folklor doprinosi očuvanju kulturnog kontinuiteta i prenošenju određenih vrednosti, običaja i iskustava na mlađe generacije (Golemović, 2010; Dorđević, 2012).

Narodne igre predstavljaju specifičan oblik zajedničke aktivnosti u kojoj dete istovremeno prati muziku, pokret drugih učesnika i pravila igre. Za razliku od individualnih muzičkih aktivnosti, izvođenje narodnih igara podrazumeva usklađivanje sopstvenog ponašanja sa ponašanjem grupe. Dete uči da prati ritam i redosled pokreta, da sačeka svoj red, poštuje dogovorena pravila i prilagođava svoje ponašanje zajedničkoj aktivnosti. Takvo iskustvo može doprineti razvoju saradnje, komunikacije i međusobnog uvažavanja među decom (Stojanović, 2017; Zadnik & Smrekar, 2020).

Pored socijalne funkcije, folklorne aktivnosti imaju značaj i u procesu upoznavanja dece sa kulturnim nasleđem. Kroz narodne pesme, igre, pokrete i običaje dete se upoznaje sa elementima kulture svoje zajednice i razvija mogućnost da ih doživi kroz neposredno iskustvo. Drandić (2022) ukazuje na značaj tradicijskog muziciranja u kontekstu interkulturnog odgoja dece predškolskog uzrasta, čime se tradicionalni muzički sadržaji mogu posmatrati i kao sredstvo upoznavanja različitih kulturnih obrazaca i razvijanja otvorenosti prema kulturnoj raznolikosti.

U savremenom predškolskom vaspitanju folklorne sadržaje nije potrebno posmatrati samo kao deo očuvanja tradicije, već i kao mogućnost za aktivno i iskustveno učenje. Jerić (2025) ukazuje na pedagoški potencijal tradicionalnih dečjih pesama, brojalica i muzičkih igara, koje mogu doprineti razvoju različitih sposobnosti i socio-emocionalnih kompetencija. Njihova vrednost posebno dolazi do izražaja kada se deci omogućava da aktivno učestvuju, pevaju, kreću se, igraju i sarađuju sa drugima.

Zajedničko izvođenje folklornih aktivnosti može doprineti i razvoju osećaja pripadnosti grupi. Kada deca istovremeno izvode iste pokrete, pevaju ili se kreću u skladu sa zajedničkim ritmom, ona dele isto iskustvo i ostvaruju neposrednu interakciju sa vršnjacima. U takvim situacijama dete može doživeti sebe kao ravnopravnog člana grupe, što može doprineti razvijanju grupne povezanosti i pozitivnih odnosa sa vršnjacima. Zajednička muzička aktivnost tako ne predstavlja samo način usvajanja određenog sadržaja, već i prostor za ostvarivanje socijalnih odnosa.

U predškolskom vaspitanju folklor ima poseban značaj jer je povezan sa dečjom potrebom za igrom, pokretom, muzikom (Obradović, 2018; Stojanović, 2017). Narodne pesme, igre i običaji mogu se prilagoditi uzrastu dece i uključiti u različite oblike vaspitno-obrazovnog rada. Na taj način deca imaju mogućnost da se sa tradicionalnom kulturom upoznaju kroz neposredno iskustvo i aktivno učešće (Obradović, 2018; Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja, 2018).

Jedan od najzastupljenijih oblika folklornih aktivnosti u radu sa decom predškolskog uzrasta jesu narodne igre. One obuhvataju različite oblike grupnog kretanja, ritmičkog pokreta i zajedničkog izvođenja određenih obrazaca. Kolo, igre u paru, igre sa pevanjem i pokretom omogućavaju deci da razvijaju koordinaciju pokreta, osećaj za ritam i sposobnost usklađivanja sa drugim učesnicima. Istovremeno, zajedničko izvođenje zahteva poštovanje pravila, praćenje drugih i prilagođavanje sopstvenog ponašanja grupi (Stojanović, 2017).

Narodne pesme takođe imaju značajno mesto u radu sa decom. Njihove melodijske i ritmičke karakteristike omogućavaju uključivanje dece u pevanje i različite muzičke aktivnosti. Kroz njih se mogu razvijati muzičke i govorne sposobnosti, ali i interesovanje za tradiciju i kulturno nasleđe (Golemović, 2010; Đorđević, 2012).

Pored narodnih pesama i igara, folklor obuhvata i običaje, tradicionalne manifestacije, narodnu nošnju, stare zanate i druge sadržaje povezane sa načinom života prethodnih generacija. Njihovo uključivanje u rad sa decom pruža mogućnost da se prošlost poveže sa iskustvom deteta i da se razvija interesovanje za kulturno nasleđe (Vučković, 1983; Vučković Minevska & Stojadinović, 2019).

Folklorne aktivnosti omogućavaju povezivanje različitih oblasti razvoja deteta. Tokom narodnih igara razvijaju se motorika i koordinacija, kroz pevanje muzičke i govorne sposobnosti, dok zajedničko učešće pruža mogućnosti za razvoj socijalnih veština. Posebna vrednost ovih aktivnosti ogleda se u tome što dete ne učestvuje samo individualno, već je deo zajedničkog iskustva grupe.

Učešće u grupnim igrama zahteva saradnju, komunikaciju i međusobno uvažavanje (Stojanović, 2017; Jeremić, Markov i Nikolić, 2023). Deca uče da poštuju dogovorena pravila, čekaju svoj red, prate druge učesnike, pomažu jedni drugima i zajednički ostvaruju

određeni cilj. Na taj način folklorne aktivnosti mogu predstavljati podsticajno okruženje za razvijanje različitih oblika socijalnog ponašanja.

U predškolskom vaspitanju folklorne aktivnosti mogu se realizovati kroz svakodnevne aktivnosti, projekte, radionice, priredbe, kao i kroz saradnju sa porodicom i lokalnom zajednicom. Uključivanje roditelja i institucija kulture može dodatno obogatiti iskustvo dece i omogućiti im neposrednije upoznavanje sa tradicionalnim sadržajima.

Na osnovu navedenog može se zaključiti da folklor i narodne igre imaju višestruki značaj u radu sa decom predškolskog uzrasta. Pored očuvanja kulturnog nasleđa, pružaju mogućnosti za razvoj muzičkih i motoričkih sposobnosti, ali i za podsticanje zajedničkog delovanja i socijalnih odnosa među decom.

Savremena istraživanja ukazuju da muzički folklor u ranom detinjstvu ima širi pedagoški značaj od samog očuvanja tradicije. Jernić (2025) ističe da tradicionalne dečje pesme, brojalice i muzičke igre mogu doprineti razvoju različitih sposobnosti i socio-emocionalnih kompetencija, a posebno izdvaja njihov potencijal za podsticanje grupne povezanosti i osećaja kulturne pripadnosti. Na taj način folklorne aktivnosti mogu predstavljati značajan deo savremenog rada sa decom predškolskog uzrasta.

Istraživanje (Ilić, Kovač i Pavlović, 2022), sprovedeno na uzorku od 692 vaspitača i roditelja, ukazuje da srpske narodne uspavanke nisu dovoljno zastupljene u predškolskom vaspitanju i obrazovanju, što ukazuje na potrebu za većim uključivanjem tradicionalnih muzičkih sadržaja u rad sa decom.

U radu sa decom predškolskog uzrasta folklorne aktivnosti mogu se prilagođavati različitim uzrastima i mogućnostima dece. Vaspitač može koristiti jednostavne narodne igre sa ponavljajućim pokretima, igre u paru ili manjim grupama, kao i aktivnosti koje povezuju pevanje, ritam i pokret. Važno je da aktivnosti budu prilagođene razvojnom nivou dece i da se ostvaruju u atmosferi podsticaja, saradnje i zajedničkog učešća. Na taj način folklor može postati deo svakodnevnog života vrtičke grupe, a ne samo sadržaj koji se realizuje povodom priredbi i posebnih događaja.

2.3. Socijalni razvoj dece predškolskog uzrasta

Socijalni razvoj predstavlja važan aspekt celokupnog razvoja deteta i odnosi se na proces kroz koji dete usvaja znanja, veštine, vrednosti i oblike ponašanja potrebne za uspešno funkcionisanje u društvenoj sredini. Tokom ovog procesa dete razvija sposobnost uspostavljanja i održavanja odnosa sa drugim ljudima, uči da poštuje pravila i norme ponašanja, sarađuje sa vršnjacima i odraslima i postepeno razvija osećaj pripadnosti različitim društvenim grupama (Obradović, 2018).

Socijalni razvoj deteta predškolskog uzrasta odvija se kroz svakodnevne interakcije sa vršnjacima i odraslima. Dete kroz zajedničke aktivnosti postepeno usvaja različite oblike socijalnog ponašanja, kao što su saradnja, deljenje, pomaganje drugima, poštovanje pravila i rešavanje jednostavnih nesporazuma. U tom procesu značajnu ulogu imaju situacije u kojima dete nije usmereno samo na individualno postignuće, već učestvuje u zajedničkoj aktivnosti i ostvaruje zajednički cilj.

Saradnja predstavlja jednu od važnih komponenti socijalnog razvoja u predškolskom uzrastu. Kroz zajedničku igru i različite grupne aktivnosti deca uče da usklade svoje ponašanje sa potrebama drugih, da slušaju sagovornika, sačekaju svoj red i uvažavaju drugačije mišljenje. Istovremeno se razvijaju komunikacijske sposobnosti, jer dete kroz interakciju sa vršnjacima izražava svoje potrebe, dogovara se, postavlja pitanja i odgovara na zahteve drugih. Muzičke aktivnosti mogu pružiti posebno pogodno okruženje za ovakve oblike interakcije, što potvrđuju i nalazi Zadnik i Smrekar (2020), koji su kod dece predškolskog uzrasta pratili promene u uključivanju u muzičke aktivnosti, deljenje instrumenata, uspostavljanju kontakata i saradnji.

Važan aspekt socijalnog razvoja predstavlja i razvoj empatije, odnosno sposobnosti deteta da prepozna i razume osećanja drugih i da na njih odgovarajuće reaguje. Empatija se razvija kroz odnose sa drugima i kroz različite situacije u kojima dete ima priliku da uočava potrebe i osećanja vršnjaka. Zajedničke aktivnosti mogu doprineti stvaranju takvih situacija, posebno kada zahtevaju međusobnu pomoć, usklađivanje ponašanja i zajedničko ostvarivanje cilja. U tom kontekstu, grupne muzičke aktivnosti mogu imati dodatnu vrednost jer uključuju istovremeno slušanje drugih, usklađivanje sa grupom i zajedničko emocionalno iskustvo (Wu & Lu, 2021).

Osećaj pripadnosti grupi predstavlja još jednu važnu komponentu socijalnog razvoja deteta predškolskog uzrasta. Dete kroz zajedničke aktivnosti postaje svesno da pripada određenoj grupi, da ima svoje mesto u njoj i da svojim ponašanjem može doprineti zajedničkoj aktivnosti. Zajedničko pevanje, igranje i izvođenje pokreta mogu doprineti stvaranju osećaja zajedništva, jer deca istovremeno učestvuju u istoj aktivnosti i dele zajedničko iskustvo. Posebno su značajne aktivnosti u kojima ne postoji naglašeno individualno takmičenje, već je uspeh zasnovan na usklađenom učešću svih članova grupe.

Predškolski uzrast predstavlja posebno značajan period za razvoj socijalnih kompetencija. Dete sve više vremena provodi u interakciji sa vršnjacima i susreće se sa situacijama koje zahtevaju prilagođavanje grupi, poštovanje pravila, dogovaranje i usklađivanje sopstvenog ponašanja sa ponašanjem drugih. Predškolska ustanova predstavlja važno socijalno okruženje u kojem dete stiče iskustva koja doprinose razvoju njegovih odnosa sa vršnjacima i odraslima (Obradović, 2018; Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja, 2018).

Na socijalni razvoj deteta utiču različiti faktori. Porodica predstavlja prvo socijalno okruženje u kojem dete stiče iskustva i usvaja osnovne obrasce ponašanja. Sa odrastanjem značajnu ulogu sve više imaju vršnjačka grupa i predškolska ustanova, kao i vaspitači i šira društvena sredina. Kroz odnose sa drugima dete razvija socijalne kompetencije i uči oblike ponašanja koji omogućavaju uspešnije uključivanje u zajednicu.

Jedna od značajnih komponenti socijalnog razvoja jeste komunikacija. Ona omogućava detetu da izražava svoje potrebe, osećanja, mišljenja i želje, ali i da razume druge. Kroz svakodnevne interakcije sa vršnjacima deca uče da slušaju, razmenjuju informacije, dogovaraju se, rešavaju nesuglasice i uspostavljaju različite oblike saradnje (Obradović, 2018).

Saradnja predstavlja sposobnost zajedničkog delovanja sa drugima radi ostvarivanja određenog cilja. Tokom predškolskog perioda ona se razvija kroz različite grupne aktivnosti, igre i zadatke. Dete uči da deli odgovornosti, uvažava tuđe ideje, pomaže drugima i prilagođava svoje ponašanje potrebama grupe. Razvijanje sposobnosti saradnje doprinosi stvaranju pozitivnih odnosa među decom i uspešnijem funkcionisanju u grupi (Jeremić, Markov i Nikolić, 2023).

Značaj zajedničkih aktivnosti za razvoj socijalnih veština potvrđuju i nalazi istraživanja Zadnik i Smrekar (2020), sprovedenog sa decom uzrasta od tri do četiri godine u vrtiću. Tokom šestomesečnog perioda uočeno je postepeno povećanje aktivnog uključivanja dece u muzičke aktivnosti, deljenja instrumenata, uspostavljanja kontakata i međusobne saradnje. Ovi nalazi ukazuju na to da zajedničke muzičke aktivnosti mogu predstavljati podsticajno okruženje za razvoj socijalnih veština i odnosa među decom predškolskog uzrasta.

Važan aspekt socijalnog razvoja predstavlja i empatija. Ona podrazumeva sposobnost prepoznavanja, razumevanja i uvažavanja osećanja drugih. Tokom predškolskog uzrasta deca postepeno razvijaju sposobnost da uočavaju emocionalna stanja drugih i da na njih odgovaraju na odgovarajući način. Razvoj empatije povezan je sa kvalitetnijim socijalnim odnosima i razvojem prosocijalnih oblika ponašanja, kao što su pomaganje, deljenje i pružanje podrške drugima.

Pored komunikacije, saradnje i empatije, značajno mesto u socijalnom razvoju zauzima osećaj pripadnosti grupi. Dete ima potrebu da bude prihvaćeno i uvaženo od strane drugih članova grupe. Kada se oseća kao njen ravnopravni član, ono je spremnije da učestvuje u zajedničkim aktivnostima, ostvaruje odnose sa vršnjacima i razvija pozitivnu sliku o sebi. Osećaj pripadnosti zato predstavlja važan aspekt socijalnog i emocionalnog funkcionisanja deteta (Jeremić, Markov i Nikolić, 2023).

Igra predstavlja jedan od osnovnih oblika aktivnosti kroz koji deca predškolskog uzrasta ostvaruju socijalne interakcije. Tokom zajedničke igre deca uče da poštuju pravila, dogovaraju se, dele uloge i materijale, sarađuju i rešavaju različite problemske situacije. Igra pruža prirodno okruženje u kojem dete kroz neposredno iskustvo razvija različite oblike socijalnog ponašanja (Obradović, 2018).

Predškolska ustanova ima značajnu ulogu u stvaranju uslova za razvoj socijalnih kompetencija. Vaspitač kroz organizovanje i usmeravanje aktivnosti može da stvara situacije u kojima deca imaju priliku za zajedničko delovanje, komunikaciju, međusobnu podršku i uvažavanje različitosti. Poseban značaj imaju aktivnosti koje omogućavaju aktivno učešće svakog deteta i pružaju mogućnost za ostvarivanje pozitivnih odnosa među članovima grupe (Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja, 2018).

U tom smislu, socijalni razvoj deteta ne predstavlja izdvojenu razvojnu oblast, već proces koji se ostvaruje kroz svakodnevne odnose i aktivnosti. Komunikacija, saradnja, empatija i osećaj pripadnosti grupi međusobno su povezani i zajedno doprinose razvoju socijalnih kompetencija deteta. Predškolska ustanova, a posebno vaspitač, imaju važnu ulogu u stvaranju podsticajnog okruženja u kojem dete može da razvija navedene sposobnosti kroz različite oblike zajedničkog iskustva (Obradović, 2018).

Imajući u vidu navedene karakteristike socijalnog razvoja, aktivnosti koje podstiču zajedničko delovanje, komunikaciju, saradnju i osećaj pripadnosti mogu imati značajno mesto u radu sa decom predškolskog uzrasta. Tradicionalna muzika i folklorne aktivnosti, koje objedinjuju muziku, pokret i zajedničko učešće, predstavljaju jedan od mogućih načina za stvaranje takvih situacija. Njihov značaj za socijalni razvoj biće detaljnije razmotren u narednom poglavlju.

2.4. Uticaj tradicionalne muzike i folklora na socijalni razvoj dece predškolskog uzrasta

Tradicionalna muzika i folklor predstavljaju značajne vaspitno-obrazovne sadržaje koji, pored očuvanja kulturne tradicije i razvoja muzičkih sposobnosti, mogu doprineti socijalnom razvoju dece predškolskog uzrasta. Kroz zajedničko pevanje, igru, pokret i druge folklorne aktivnosti deca ostvaruju različite oblike socijalne interakcije, razvijaju komunikacione veštine, usvajaju pravila ponašanja i stiču iskustva saradnje sa vršnjacima (Jeremić, Markov i Nikolić, 2023).

Tradicionalna muzika i folklor mogu predstavljati značajan podsticaj socijalnom razvoju deteta upravo zbog svoje izražene zajedničke i interaktivne prirode. Za razliku od aktivnosti koje dete realizuje individualno, pevanje, sviranje, ples i narodne igre često podrazumevaju istovremeno učešće više dece, usklađivanje pokreta i aktivnosti, praćenje zajedničkog ritma i poštovanje dogovorenih pravila. Dete na taj način uči da svoje ponašanje prilagođava grupi, da uočava aktivnosti drugih i da doprinosi zajedničkom iskustvu.

Značaj tradicionalne muzike za socijalno-emocionalni razvoj prepoznaju i sami vaspitači. U istraživanju (Jeremić, Markov i Nikolić, 2023), sprovedenom na 164 vaspitača iz Srbije i Hrvatske, utvrđeno je da vaspitači tradicionalnoj muzici pripisuju značaj u razvoju socijalnih i emocionalnih kompetencija dece. Autori takođe navode da vaspitači koji češće primenjuju tradicionalnu muziku u svom radu procenjuju njen uticaj na socijalno-emocionalni razvoj

dece izraženijim. Ovi nalazi ukazuju na značaj učestalosti i načina uključivanja tradicionalne muzike u predškolski vaspitno-obrazovni rad.

Poseban značaj zajedničkog muziciranja ogleda se u mogućnosti podsticanja prosocijalnih oblika ponašanja. Istraživanje sprovedeno sa decom uzrasta od četiri godine pokazalo je da je zajedničko muziciranje bilo povezano sa kasnijim većim ispoljavanjem spontanog pomaganja i saradnje u odnosu na nemuzičku aktivnost. Autori ukazuju da zajedničko muziciranje može doprineti socijalnom povezivanju dece i razvoju ponašanja usmerenih ka drugima (Kirschner & Tomasello, 2010).

Slični nalazi dobijeni su i u novijim istraživanjima. Ma i saradnici (2024) ispitivali su prosocijalno ponašanje dece predškolskog uzrasta tokom različitih muzičkih aktivnosti. Kod dece uzrasta od pet do šest godina aktivno muzičko angažovanje bilo je povezano sa izraženijim ponašanjem pomaganja i deljenja u poređenju sa pasivnim slušanjem muzike i nemuzičkom aktivnošću. Dobijeni rezultati ukazuju da aktivno učestvovanje u muzičkim aktivnostima može imati značaj za razvoj prosocijalnih oblika ponašanja kod dece predškolskog uzrasta.

Pored saradnje i prosocijalnog ponašanja, muzika se dovodi u vezu i sa razvojem empatije i socijalnog razumevanja. Wu i Lu (2021), na osnovu pregleda prethodnih istraživanja, ukazuju na povezanost muzičkog treninga sa razvojem empatije i prosocijalnog ponašanja. Autori naglašavaju da iskustva koja uključuju aktivno muzičko učešće mogu biti značajna za razvoj sposobnosti koje imaju važnu ulogu u socijalnom funkcionisanju. Ipak, zbog različitih metodologija i uzrasta obuhvaćenih prethodnim istraživanjima, rezultate treba tumačiti oprezno i ne izjednačavati ih neposredno sa efektima tradicionalne muzike i folklora.

Folklorne aktivnosti mogu imati poseban značaj za razvoj osećaja pripadnosti grupi jer se najčešće realizuju kroz zajedničko pevanje, kretanje i izvođenje pokreta. U takvim aktivnostima dete istovremeno prati druge članove grupe i usklađuje sopstveno ponašanje sa zajedničkim ritmom i pravilima. Zajedničko iskustvo može doprineti tome da dete sebe doživi kao ravnopravnog člana grupe i da razvija osećaj povezanosti sa vršnjacima. Ovaj aspekt je posebno značajan u predškolskom uzrastu, kada se kroz svakodnevne grupne aktivnosti intenzivno razvijaju odnosi sa vršnjacima, saradnja i osećaj pripadnosti.

U tom kontekstu značajna može biti i usklađenost ponašanja dece tokom zajedničke muzičke aktivnosti. Kada deca istovremeno pevaju, izvedu pokrete ili čekaju svoj red, ona ne usmeravaju pažnju samo na sadržaj aktivnosti već i na ponašanje drugih članova grupe. Tokom strukturisanih grupnih muzičkih aktivnosti, ovakvo usklađivanje ponašanja može predstavljati jedan od mehanizama povezanih sa razvojem prosocijalnog ponašanja i emocionalne regulacije kod dece predškolskog uzrasta.

Predškolski uzrast predstavlja period intenzivnog razvoja socijalnih kompetencija. U tom periodu aktivnosti koje omogućavaju međusobnu komunikaciju, zajednički rad i razvijanje pozitivnih odnosa imaju poseban značaj. Tradicionalna muzika i folklor pružaju mogućnost za ostvarivanje takvih iskustava, jer se veliki broj folklornih aktivnosti realizuje grupno i zahteva aktivno učešće više članova grupe.

Jedan od značajnih doprinosa tradicionalne muzike i folklora može se sagledati kroz razvoj saradnje. Tokom narodnih igara deca usklađuju svoje pokrete sa pokretima drugih učesnika, poštuju pravila i zajednički ostvaruju određeni cilj. Na taj način imaju priliku da razvijaju odgovornost prema grupi, prilagođavaju svoje ponašanje potrebama zajedničke aktivnosti, pomažu drugima i učestvuju u zajedničkom rešavanju problema (Stojanović, 2017).

Tradicionalna muzika i folklor mogu doprineti i razvoju komunikacije. Narodne pesme, igre sa pevanjem i različite folklorne aktivnosti podstiču verbalnu i neverbalnu komunikaciju. Tokom zajedničkih aktivnosti deca slušaju jedni druge, dogovaraju se, razmenjuju informacije i izražavaju svoja osećanja i mišljenja. Na taj način zajedničko muzičko i folklorno iskustvo može predstavljati podsticajno okruženje za razvoj komunikacionih veština (Jeremić, Markov i Nikolić, 2023).

Važan aspekt socijalnog razvoja jeste i empatija. Folklorne aktivnosti često podrazumevaju međusobnu podršku, pomaganje i zajedničko prevazilaženje izazova. Učestvujući u zajedničkim igrama i nastupima, deca imaju priliku da uočavaju potrebe drugih, pružaju pomoć i doživljavaju zajednički uspeh. Takva iskustva mogu doprineti razvoju empatije i prosocijalnog ponašanja (Jeremić, Markov i Nikolić, 2023).

Posebno mesto zauzima osećaj pripadnosti grupi. Učešće u zajedničkim aktivnostima omogućava deci da se osećaju prihvaćeno, ravnopravno i povezano sa drugim članovima grupe. Tokom izvođenja narodnih igara, pevanja ili pripreme zajedničkih nastupa razvija se

svest o zajedničkom cilju i značaju svakog pojedinca za uspeh grupe. Ovakva iskustva mogu doprineti emocionalnoj sigurnosti deteta i njegovoj spremnosti za aktivno učestvovanje u zajedničkim aktivnostima (Jeremić, Markov i Nikolić, 2023).

Folklorne aktivnosti mogu doprineti i grupnoj povezanosti. Za razliku od aktivnosti koje su usmerene pretežno na individualni rad, folklorne igre i pesme podrazumevaju saradnju i koordinaciju među učesnicima. Kroz zajedničko iskustvo deca imaju priliku da razvijaju toleranciju, poštovanje različitosti i prihvatanje drugih članova grupe. Na taj način mogu se stvarati pozitivni odnosi i podsticajna socijalna klima u grupi (Stojanović, 2017; Jeremić, Markov i Nikolić, 2023).

Pored socijalnog razvoja, tradicionalna muzika i folklor mogu doprineti i razvoju kulturnog identiteta deteta. Upoznajući narodne pesme, igre i običaje, deca stiču znanja o tradiciji i kulturnom nasleđu svoje zajednice. Istovremeno, upoznavanje različitih kulturnih sadržaja može doprineti razvijanju poštovanja prema različitostima i drugim kulturama (Golemović, 2010; Đorđević, 2012).

Uloga vaspitača u ovom procesu je veoma značajna (Obradović, 2018; Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja, 2018). Vaspitač bira sadržaje primerene uzrastu dece, kreira podsticajno okruženje i organizuje aktivnosti koje omogućavaju aktivno učešće svih članova grupe. Pažljivo planirane folklorne aktivnosti mogu pružiti mogućnosti za razvoj saradnje, komunikacije, empatije i osećaja pripadnosti grupi (Obradović, 2018; Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja, 2018).

Na osnovu navedenog može se zaključiti da tradicionalna muzika i folklor imaju potencijal da doprinesu socijalnom razvoju dece predškolskog uzrasta. Njihova posebna vrednost ogleda se u tome što omogućavaju istovremeno povezivanje kulturnog, muzičkog, motoričkog i socijalnog iskustva. Kroz zajedničke aktivnosti deca imaju priliku da razvijaju saradnju, komunikaciju, empatiju i osećaj pripadnosti grupi, što ih čini značajnim sadržajima u predškolskom vaspitanju i obrazovanju (Jeremić, Markov i Nikolić, 2023; Obradović, 2018).

Povezanost muzičkih aktivnosti i socijalno-emocionalnog razvoja potvrđuju i nalazi preglednog istraživanja (Nikolić i Ruškan, 2022). Analizom prethodnih empirijskih istraživanja autorke ukazuju na pozitivan značaj grupnih oblika muzičkog obrazovanja za

socijalni i emocionalni razvoj dece, posebno u oblastima prosocijalnog ponašanja, empatije, samoregulacije i drugih socijalno-emocionalnih kompetencija. Ovakvi nalazi dodatno ukazuju na značaj zajedničkog muziciranja kao podsticajnog okruženja za razvoj odnosa među decom.

Pored saradnje i grupne povezanosti, muzičke aktivnosti mogu imati značaj i za razvoj empatije i prosocijalnog ponašanja. Wu i Lu (2021), na osnovu pregleda prethodnih istraživanja, ukazuju na povezanost muzičkog obrazovanja sa razvojem empatije i socijalnog razumevanja. Poseban značaj može imati grupno muziciranje, jer ono podrazumeva različite oblike interakcije sa drugima i pruža mogućnosti za razvijanje socijalnih odnosa i prosocijalnog ponašanja.

Savremena istraživanja dodatno ukazuju na višestruku pedagošku vrednost muzičkog folklora u ranom detinjstvu. Jernić (2025) ističe obrazovni potencijal tradicionalnih dečjih pesama, brojalica i muzičkih igara, povezujući ih sa razvojem kulturnog identiteta, jezičkih i motoričkih sposobnosti, ritmičke svesti i socio-emocionalnih kompetencija. Na taj način muzički folklor u predškolskom vaspitanju može istovremeno doprinositi upoznavanju kulturnog nasleđa i stvaranju podsticajnog okruženja za različite aspekte razvoja deteta.

Na osnovu navedenih teorijskih i empirijskih nalaza može se pretpostaviti da tradicionalna muzika i folklor imaju potencijal da doprinesu socijalnom razvoju dece predškolskog uzrasta kroz različite oblike zajedničkog iskustva. Pevanje, ritmičke aktivnosti i narodne igre omogućavaju deci da sarađuju, komuniciraju, usklađuju svoje ponašanje, poštuju pravila i razvijaju odnose sa vršnjacima. Istovremeno, tradicionalni sadržaji mogu doprineti osećaju kulturne pripadnosti i stvaranju zajedničkog iskustva unutar grupe. Ipak, intenzitet i način ostvarivanja ovih potencijala zavise od sadržaja aktivnosti, načina njenog vođenja i uključenosti dece, zbog čega je značajno ispitivati kako se tradicionalna muzika i folklor zaista primenjuju u konkretnom predškolskom kontekstu.

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

3.1. Predmet istraživanja

Predmet ovog istraživanja jeste ispitivanje zastupljenosti tradicionalne muzike i folklora u radu vaspitača i njihovih procena značaja ovih sadržaja za socijalni razvoj dece predškolskog uzrasta. Posebna pažnja usmerena je na sagledavanje primene tradicionalne muzike i

folklornih aktivnosti, kao i na procenu njihovog značaja za razvoj saradnje, komunikacije, empatije, grupne povezanosti i osećaja pripadnosti grupi. Predmet istraživanja obuhvata i ispitivanje povezanosti između starosne dobi vaspitača i učestalosti primene tradicionalne muzike i folklornih aktivnosti u radu sa decom.

Tradicionalna muzika i folklor predstavljaju značajne sadržaje u okviru predškolskog vaspitanja i obrazovanja, jer omogućavaju povezivanje kulturnog nasleđa sa razvojnim potrebama deteta. Njihova primena pruža mogućnost ostvarivanja različitih vaspitno-obrazovnih ciljeva, među kojima značajno mesto zauzima socijalni razvoj. Predmet istraživanja obuhvata i ispitivanje stavova vaspitača o značaju i zastupljenosti tradicionalne muzike i folklora u svakodnevnom radu sa decom predškolskog uzrasta.

3.2. Problem istraživanja

Da li tradicionalna muzika i folklor utiču na socijalni razvoj predškolskog deteta?

3.3. Cilj istraživanja

Ispitati da li tradicionalna muzika i folklor utiču na socijalni razvoj predškolskog deteta.

3.4. Zadaci istraživanja

U skladu sa postavljenim ciljem definisani su sledeći zadaci istraživanja:

1. Ispitati zastupljenost primene tradicionalne muzike i folklora u svakodnevnom radu vaspitača i njihove procene značaja ovih sadržaja za socijalni razvoj dece predškolskog uzrasta.
2. Ispitati kako vaspitači procenjuju doprinos tradicionalne muzike i folklornih aktivnosti stvaranju osećaja pripadnosti grupi.
3. Utvrditi da li postoji povezanost između starosne dobi vaspitača i učestalosti primene tradicionalne muzike i folklornih aktivnosti u radu sa decom.

3.5. Hipoteze istraživanja

Na osnovu predmeta, problema i cilja istraživanja postavljene su sledeće hipoteze:

Opšta hipoteza:

Tradicionalna muzika i folklor imaju pozitivan uticaj na socijalni razvoj dece predškolskog uzrasta.

H1 – Pretpostavlja se da su tradicionalna muzika i folklor zastupljeni u svakodnevnom radu vaspitača i da vaspitači njihov značaj za socijalni razvoj dece procenjuju pozitivno.

H2 – Pretpostavlja se da vaspitači tradicionalnu muziku i folklorne aktivnosti procenjuju kao značajne za razvoj socijalnih veština dece predškolskog uzrasta, posebno za osećaj pripadnosti grupi, saradnju i grupnu povezanost.

H3 – Pretpostavlja se da postoji povezanost između starosne dobi vaspitača i učestalosti primene tradicionalne muzike i folklornih aktivnosti u radu sa decom.

3.6. Varijable istraživanja

U istraživanju su definisane sledeće varijable:

- ☐ **Nezavisna varijabla:** primena tradicionalne muzike i folklornih aktivnosti u radu vaspitača
- ☐ **Zavisna varijabla:** socijalni razvoj dece predškolskog uzrasta
- ☐ **Kontrolna varijabla:** starosna dob vaspitača.

3.7. Metode, tehnike i instrumenti istraživanja

U istraživanju je primenjena deskriptivna metoda, dok je kao tehnika istraživanja korišćeno anketiranje. Za potrebe istraživanja korišćen je upitnik namenjen vaspitačima, koji sadrži pitanja zatvorenog i otvorenog tipa. Veći deo pitanja zasnovan je na petostepenoj Likertovoj skali, kojom su ispitanici iskazivali stepen slaganja sa ponuđenim tvrdnjama i učestalost primene određenih aktivnosti.

Dobijeni podaci obrađeni su primenom deskriptivne statistike. Izračunate su frekvencije i procenti, kao i aritmetičke sredine i standardne devijacije za relevantne tvrdnje. Za ispitivanje povezanosti starosne dobi vaspitača sa učestalošću primene tradicionalne muzike i folklornih aktivnosti korišćen je Spearmanov koeficijent korelacije. Rezultati su prikazani tabelarno i grafički, a odgovori na otvorena pitanja analizirani su kvalitativnim grupisanjem odgovora prema tematskim kategorijama.

Za potrebe ispitivanja povezanosti starosne dobi i ukupne učestalosti primene formiran je zbirni indeks učestalosti, izračunat kao aritmetička sredina tri stavke koje se odnose na korišćenje tradicionalne muzike, sprovođenje narodnih igara i plansko uključivanje folklornih aktivnosti.

3.8. Uzorak istraživanja

Uzorak istraživanja čine 34 vaspitača zaposlena u Predškolskoj ustanovi „Vera Gučunja“ u Somboru. Ispitanici su različite starosne dobi i imaju različito profesionalno iskustvo u radu sa decom predškolskog uzrasta. Uzorak je prigodan.

Uključivanjem vaspitača različite starosne dobi omogućeno je sagledavanje zastupljenosti tradicionalne muzike i folklora u svakodnevnoj vaspitno-obrazovnoj praksi, kao i ispitivanje povezanosti starosne dobi vaspitača sa učestalošću primene ovih sadržaja.

3.9. Organizacija i tok istraživanja

Istraživanje je sprovedeno tokom juna i jula 2026. godine u Predškolskoj ustanovi „Vera Gučunja“ u Somboru. Podaci su prikupljeni putem anonimnog upitnika, a učešće vaspitača u istraživanju bilo je dobrovoljno. Nakon prikupljanja odgovora, podaci su organizovani i statistički obrađeni. Dobijeni rezultati prikazani su tabelarno i grafički, a zatim analizirani u skladu sa postavljenim istraživačkim zadacima i hipotezama.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U ovom poglavlju prikazani su rezultati istraživanja sprovedenog sa ciljem ispitivanja zastupljenosti tradicionalne muzike i folklora u radu vaspitača i njihovih procena značaja ovih sadržaja za socijalni razvoj dece predškolskog uzrasta. Istraživanje je sprovedeno tokom juna i jula 2026. godine na uzorku od 34 vaspitača Predškolske ustanove „Vera Gučunja“ u Somboru. Dobijeni podaci obrađeni su primenom deskriptivne statistike, dok je za ispitivanje povezanosti starosne dobi vaspitača i učestalosti primene tradicionalne muzike i folklornih aktivnosti korišćen Spearmanov koeficijent korelacije.

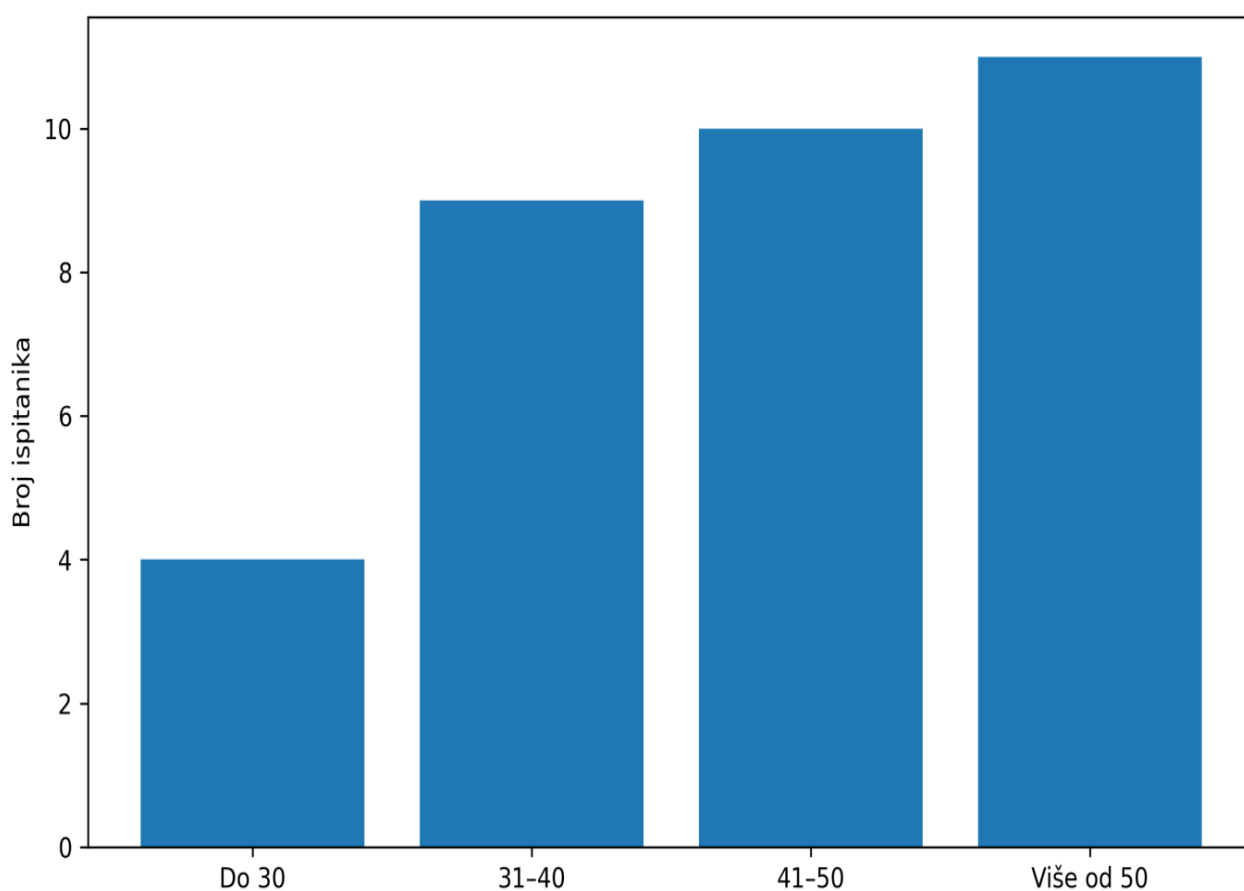
4.1. Struktura uzorka prema starosnoj dobi

Tabela 1. Struktura uzorka prema starosnoj dobi

Starosna dob	f	%
Do 30 godina	4	11,8
31-40 godina	9	26,5
41-50 godina	10	29,4
Više od 50 godina	11	32,4
Ukupno	34	100,00

Najveći broj ispitanika pripada starosnoj kategoriji više od 50 godina – 11 vaspitača (32,4%). Slede ispitanici uzrasta od 41 do 50 godina, kojih je bilo 10 (29,4%), zatim ispitanici od 31 do 40 godina – 9 (26,5%). Najmanje je bilo ispitanika mlađih od 30 godina – 4 (11,8%).

Grafikon 1. Struktura ispitanika prema starosnoj dobi

4.2. Zastupljenost tradicionalne muzike i folklora

Tabela 2. Zastupljenost tradicionalne muzike i folklora u radu vaspitača

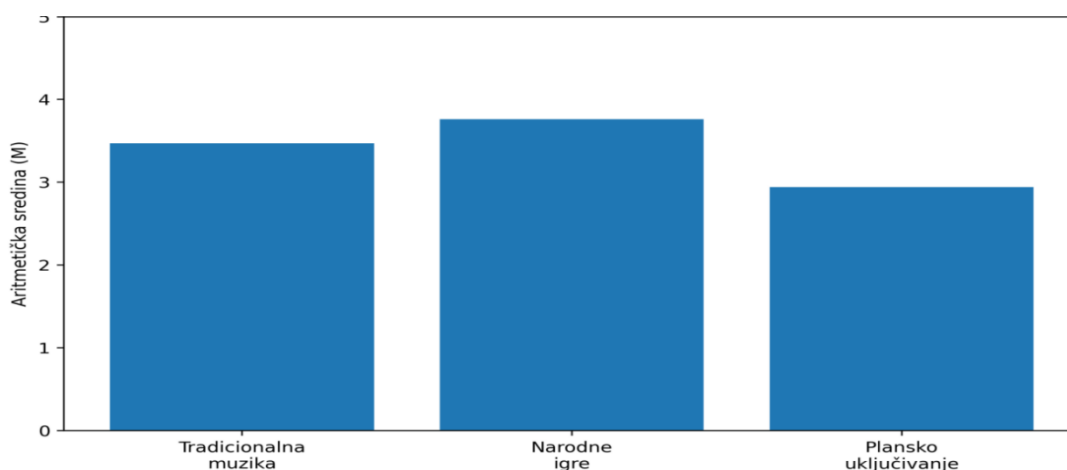
Tvrđnja	M
Tradicionalnu muziku koristim u svakodnevnom radu	3,47
Narodne igre sprovodim sa decom	3,76
Folklorne aktivnosti planiram u nedeljnom ili mesečnom planiranju	2,94

Rezultati pokazuju da su tradicionalna muzika i folklorne aktivnosti prisutne u radu ispitanih vaspitača. Najviša prosečna vrednost zabeležena je kod sprovođenja narodnih igara ($M = 3,76$), dok je korišćenje tradicionalne muzike u svakodnevnom radu ocenjeno prosečnom vrednošću $M = 3,47$.

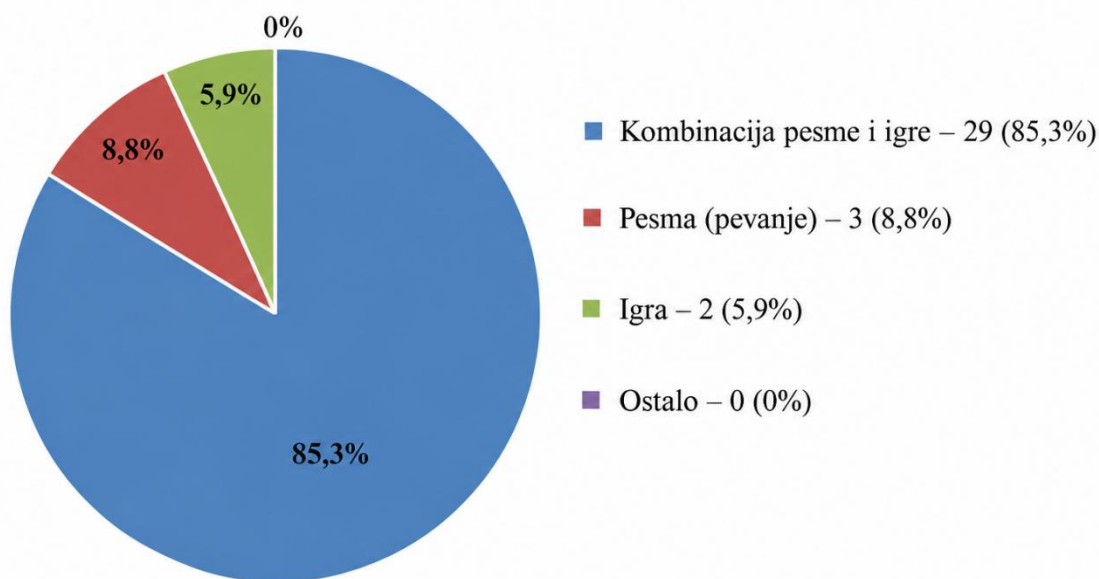
Najniža prosečna vrednost zabeležena je kod planskog uključivanja folklornih aktivnosti u nedeljno ili mesečno planiranje ($M = 2,94$). Ovaj rezultat ukazuje da je planska zastupljenost folklornih sadržaja slabija u odnosu na njihovu neposrednu primenu u radu sa decom.

Odgovori na otvoreno pitanje o najčešće korišćenim folklornim aktivnostima dodatno osvetljavaju način njihove neposredne primene. Na pitanje „Koje folklorne aktivnosti najviše koristite?“ odgovorila su sva 34 ispitanika. Najveći broj vaspitača, njih 29 (85,3%), naveo je kombinaciju pesme i igre, dok je 3 ispitanika (8,8%) navelo samo pesmu, a 2 ispitanika (5,9%) samo igru. Ovakvi rezultati pokazuju da vaspitači folklorne sadržaje najčešće realizuju povezivanjem muzike i pokreta, odnosno kroz aktivnosti koje omogućavaju aktivno učešće dece.

Grafikon 2. Prosečne vrednosti učestalosti primene tradicionalne muzike i folklora

Grafikon 3. Koje folklorne aktivnosti najviše koristite?

4.3. Procena doprinosa tradicionalne muzike i folklora socijalnom razvoju

Tabela 3. Procena doprinosa tradicionalne muzike i folklora socijalnom razvoju dece

Tvrdnja	M
Deca se tokom folklornih aktivnosti osećaju kao deo grupe	4,62
Tradicionalna muzika i igre podstiču saradnju među decom	4,59
Folklorne igre i zajednički pokret jačaju grupnu povezanost	4,59
Deca kroz folklor razvijaju bolju komunikaciju	4,41
Deca pokazuju ponos i identifikaciju sa grupom	4,29
Folklorne aktivnosti podstiču empatiju	4,27
Deca nakon aktivnosti češće sarađuju u drugim situacijama	3,94

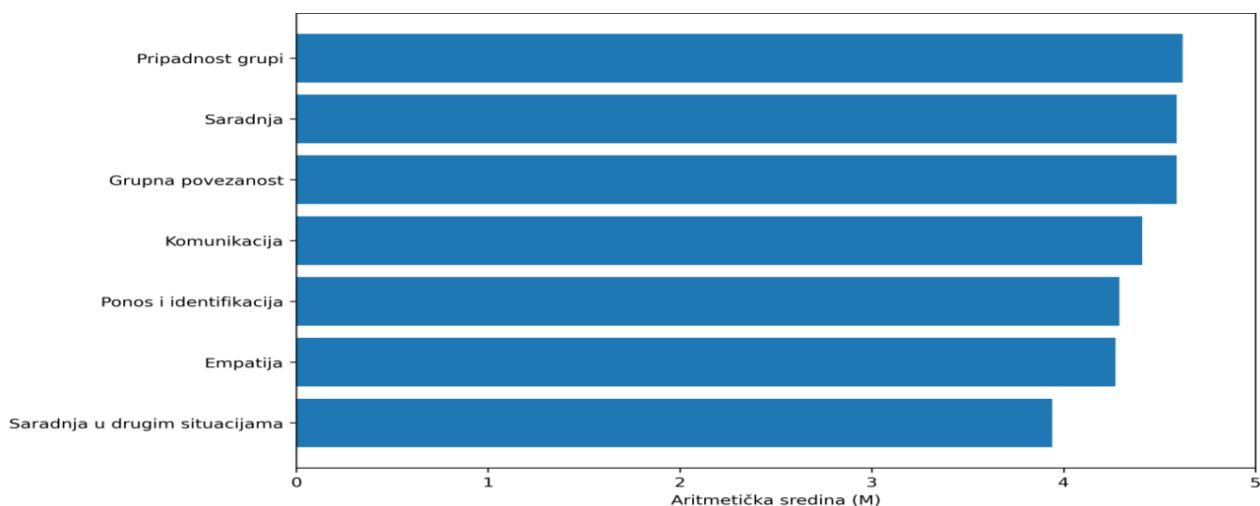
Sve prosečne vrednosti su relativno visoke i kreću se od 3,94 do 4,62.

Najviša prosečna ocena odnosi se na osećaj pripadnosti grupi ($M = 4,62$). Visoke vrednosti zabeležene su i kod saradnje ($M = 4,59$) i grupne povezanosti ($M = 4,59$).

Kod komunikacije prosečna vrednost iznosi $M = 4,41$, dok su kod ponosa i identifikacije sa grupom i empatije dobijene prosečne vrednosti $M = 4,29$ i $M = 4,27$.

Najniža, ali i dalje pozitivna, prosečna vrednost zabeležena je kod tvrdnje da deca nakon folklorne aktivnosti češće sarađuju u drugim situacijama ($M = 3,94$).

Grafikon 4. Procena doprinosa tradicionalne muzike i folklora socijalnom razvoju dece

Rezultati otvorenih pitanja dodatno osvetljavaju procene vaspitača o socijalnim aspektima folklornih aktivnosti. U svojim odgovorima vaspitači su kao pozitivne efekte navodili bolju saradnju među decom, grupnu identifikaciju i razvoj socijalnih odnosa. Ovi odgovori dopunjuju nalaze dobijene na osnovu zatvorenih pitanja i ukazuju na to da vaspitači prepoznaju folklorne aktivnosti kao mogućnost za podsticanje zajedničkog delovanja i povezivanja dece.

4.4. Stav vaspitača o planskom uključivanju folklora

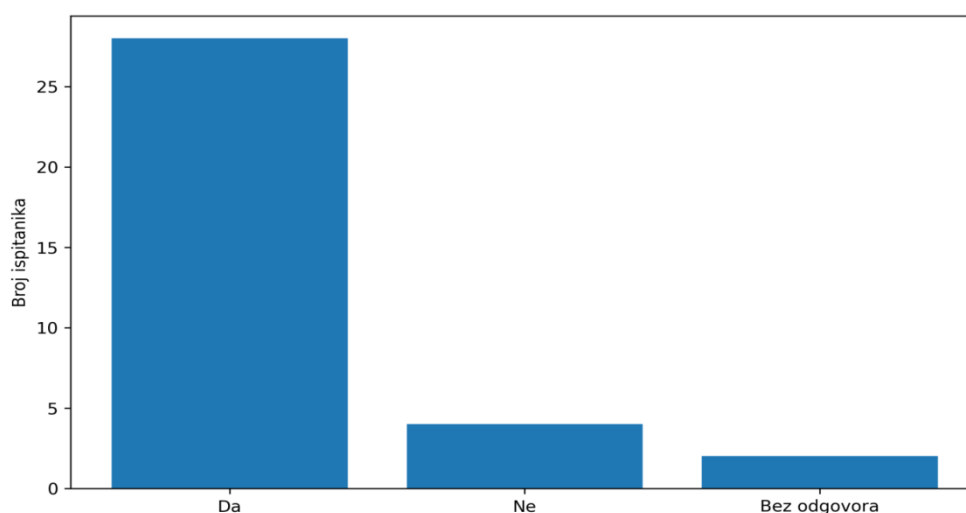
Na pitanje da li folklor treba planski uključiti u vaspitni rad, 28 ispitanika (82,4%) odgovorilo je potvrdno. Četiri ispitanika (11,8%) odgovorila su negativno, dok 2 ispitanika (5,9%) nisu dala odgovor.

Tabela 4. Stav vaspitača o planskom uključivanju folklora

Odgovor	f	%
Da	28	82,4
Ne	4	11,8
Bez odgovora	2	5,9
Ukupno	34	100,0

Rezultati pokazuju da velika većina ispitanih vaspitača smatra da folklor treba planski uključivati u vaspitno-obrazovni rad.

Grafikon 5. Stav vaspitača o planskom uključivanju folkloru

Odgovori na otvorena pitanja pružaju dodatni uvid u okolnosti koje olakšavaju ili otežavaju primenu folkloru u radu vaspitača. Kao važni faktori koji olakšavaju primenu izdvojeni su prethodno iskustvo i znanje o folkloru, lična motivacija i afinitet vaspitača, zainteresovanost i motivacija dece, podrška porodice i lokalne zajednice, dostupnost odgovarajuće muzike i materijalnih sredstava, kao i prepoznati pedagoški efekti folklornih aktivnosti.

Tabela 5. Faktori koji olakšavaju primenu folkloru

Kategorija	Sadržaj odgovora
Prethodno iskustvo i znanje	iskustvo u folkloru, poznavanje materije, poznavanje narodnih igara i pesama, poznavanje koraka i ritma
Lična motivacija i afinitet	ljubav prema folkloru, tradiciji i želja za radom sa decom
Zainteresovanost i motivacija dece	radost dece, spremnost i volja dece za uključivanje
Podrška i iskustvo iz okruženja	uključivanje roditelja, dece koja se već bave folklorom i kulturno-umetničkih društava
Materijalni i muzički uslovi	odgovarajuća muzika, muzički uređaji, snimljene numere prilagođene deci
Pedagoški efekti folkloru	bolja saradnja, grupna identifikacija, razvoj koordinacije i socijalnih odnosa

Analiza odgovora pokazuje da se kao važni faktori izdvajaju prethodno iskustvo i poznavanje folklora, lična zainteresovanost vaspitača i motivacija dece. Pojedini ispitanici istakli su i značaj podrške porodice, vršnjaka i lokalne zajednice, kao i dostupnosti odgovarajuće muzike i opreme. U odgovorima se navode i pozitivni efekti folklora, poput bolje saradnje dece, grupne identifikacije i razvoja socijalnih odnosa.

Sa druge strane, odgovori ispitanika ukazuju i na prepreke koje mogu otežavati primenu folklora u radu. Na pitanje „Koje prepreke vam otežavaju primenu folklora?“ odgovorilo je 25 ispitanika, dok ostali ispitanici nisu naveli prepreke ili nisu odgovorili. Kao najčešće teškoće izdvojeni su nedostatak vremena i prostora, nedovoljno znanje i iskustvo, neadekvatna opremljenost, veliki broj dece u grupi, teškoće u povezivanju folklora sa drugim sadržajima i projektima, kao i različita interesovanja dece.

Tabela 6. Prepreke u primeni folklora

Kategorija prepreke	Primeri odgovora
Vreme i organizacija rada	manjak vremena, tempo i ritam dana, povezivanje sa projektima
Nedovoljno znanje i iskustvo	nepoznavanje tekstova i melodija, nepoznavanje koraka i koreografije
Prostorni i materijalni uslovi	nedostatak prostora, nedostatak resursa, neadekvatna opremljenost muzičkim uređajima
Broj dece i organizacija grupe	veliki broj dece u grupi
Interesovanja dece i sadržaji rada	interesovanje dece za druge aktivnosti i sadržaje
Nedovoljno poznavanje tradicije	deca malo znaju o tradiciji
Lični afiniteti	nedostatak ličnog interesovanja za folklor
Ostale teškoće	podrška saradnika, pronalaženje odgovarajuće muzike

Značajan broj ispitanika naveo je da nema prepreka u primeni folklora. Među onima koji su naveli teškoće, najčešće se pojavljuju nedostatak vremena, prostora i odgovarajuće opreme, kao i nedovoljno poznavanje melodija, tekstova, koraka i koreografija. Pojedini odgovori ukazuju i na organizacione teškoće, kao što su veliki broj dece u grupi, uklapanje folklora sa projektima i drugim aktivnostima, kao i potreba za pronalaženjem odgovarajuće muzike.

Navedeni odgovori mogu pomoći u razumevanju razlike između pozitivnog stava prema planskom uključivanju folklora i njegove stvarne zastupljenosti u planiranju. Iako većina vaspitača smatra da folklor treba planski uključivati u rad, njegova prosečna planska primena

iznosi $M = 2,94$. Otvoreni odgovori ukazuju da na mogućnost njegove sistematičnije primene mogu uticati organizacioni, materijalni i kompetencijski uslovi. Pri tome, navedene prepreke predstavljaju iskustva i mišljenja ispitanih vaspitača i ne mogu se tumačiti kao dokaz direktnog uzroka manje planske primene.

Izvor: fotografije preuzete sa interneta, korišćene u ilustrativne svrhe.

4.5. Analiza povezanosti starosne dobi vaspitača i učestalosti primene

Za ispitivanje povezanosti između starosne dobi vaspitača i učestalosti primene tradicionalne muzike i folklornih aktivnosti korišćen je Spearmanov koeficijent korelacije, s obzirom na prirodu podataka i način njihovog merenja.

Tabela 7. Povezanost starosne dobi vaspitača sa učestalošću primene tradicionalne muzike i folklora

Varijabla	Spearmanov ρ	p
Starosna dob – ukupna učestalost primene	-0,289	0,097

Dobijena je negativna korelacija između starosne dobi vaspitača i ukupne učestalosti primene tradicionalne muzike i folklornih aktivnosti ($\rho = -0,289$). To znači da postoji tendencija da mlađi vaspitači nešto češće primenjuju ove sadržaje u radu sa decom.

Međutim, dobijena povezanost nije statistički značajna ($p = 0,097 > 0,05$). Na osnovu toga ne možemo zaključiti da je starosna dob vaspitača statistički značajno povezana sa ukupnom učestalošću primene tradicionalne muzike i folklora.

Analiza pojedinačnih aktivnosti

Pored ukupnog indeksa primene, analizirana je i povezanost starosne dobi sa pojedinačnim oblicima aktivnosti. Kod sprovođenja narodnih igara utvrđena je statistički značajna negativna korelacija: $\rho = -0,454$; $p = 0,007$

Tabela 8. Povezanost starosne dobi sa sprovođenjem narodnih igara

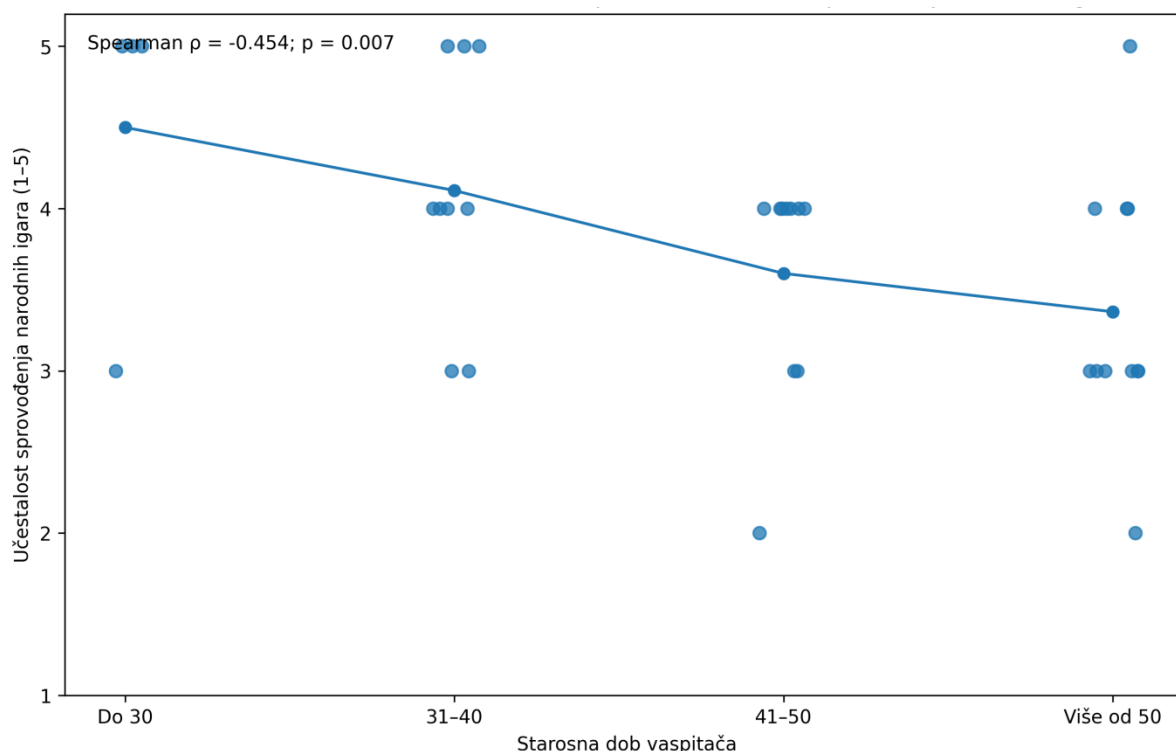
Varijabla	Spearmanov ρ	p
Starosna dob – sprovođenje narodnih igara	-0,454	0,007

Dobijeni rezultat pokazuje umerenu negativnu povezanost između starosne dobi vaspitača i učestalosti sprovođenja narodnih igara. Statistička značajnost ($p = 0,007$) ukazuje na to da su u posmatranom uzorku mlađi vaspitači češće navodili da sprovode narodne igre sa decom.

Ipak, ovaj rezultat treba posmatrati u kontekstu ukupne analize. Iako je kod konkretne aktivnosti – sprovođenja narodnih igara – utvrđena statistički značajna povezanost, kod ukupne učestalosti primene tradicionalne muzike i folklora statistički značajna povezanost sa starosnom dob nije utvrđena.

Stoga se ne može zaključiti da starosna dob vaspitača sama po sebi određuje učestalost primene tradicionalne muzike i folklora. Na njihovu primenu mogu uticati i drugi faktori, kao što su lično interesovanje vaspitača, prethodno iskustvo, poznavanje folklornih sadržaja, kompetencije za njihovu realizaciju, interesovanja dece i uslovi rada.

Grafikon 6. Povezanost starosne dobi vaspitača i učestalosti sprovođenja narodnih igara

5. DISKUSIJA REZULTATA

5.1. Interpretacija rezultata prvog istraživačkog zadatka

Prvi istraživački zadatak odnosio se na ispitivanje zastupljenosti primene tradicionalne muzike i folklora u svakodnevnom radu vaspitača, kao i njihovih procena značaja ovih sadržaja za socijalni razvoj dece predškolskog uzrasta.

Rezultati pokazuju da su tradicionalna muzika i folklorne aktivnosti prisutne u radu ispitanih vaspitača, ali da intenzitet njihove primene nije jednak u svim oblicima. Najviša prosečna vrednost zabeležena je kod sprovođenja narodnih igara ($M = 3,76$), zatim kod korišćenja tradicionalne muzike u svakodnevnom radu ($M = 3,47$), dok je najniža prosečna vrednost dobijena za plansko uključivanje folklornih aktivnosti u nedeljno ili mesečno planiranje ($M = 2,94$).

Ovakav nalaz ukazuje na zanimljivu razliku između neposredne primene folklornih sadržaja i njihovog plansko-organizacionog uključivanja u vaspitno-obrazovni rad. Drugim rečima, vaspitači koriste tradicionalnu muziku i narodne igre, ali se folklorni sadržaji u manjoj meri

pojavljaju kao planski definisana komponenta rada. Ovaj rezultat je posebno značajan jer je čak 82,4% ispitanih vaspitača navelo da folklor treba planski uključivati u vaspitno-obrazovni rad. To pokazuje da postoji pozitivan stav prema značaju folkloru, ali i prostor da se on sistematičnije primenjuje.

Dobijeni nalazi su u skladu sa istraživanjem (Jeremić, Markov i Nikolić, 2023), u kojem je ispitivana primena tradicionalne muzike u radu sa decom predškolskog uzrasta i njen značaj za razvoj socio-emocionalnih kompetencija.

Naši rezultati pokazuju sličan obrazac: tradicionalna muzika i folklor nisu samo prepoznati kao deo kulturnog sadržaja, već se njihova vrednost povezuje sa socijalnim funkcionisanjem dece. To je posebno vidljivo u visokim prosečnim ocenama tvrdnji koje se odnose na saradnju, komunikaciju, grupnu povezanost i pripadnost grupi.

Najviša prosečna vrednost u našem istraživanju dobijena je za tvrdnju da se deca tokom folklornih aktivnosti osećaju kao deo grupe ($M = 4,62$). Visoke vrednosti dobijene su i za tvrdnje da tradicionalna muzika i igre podstiču saradnju ($M = 4,59$) i da folklorne igre i zajednički pokret jačaju grupnu povezanost ($M = 4,59$). Ovi rezultati ukazuju da vaspitači posebno prepoznaju zajedničko iskustvo i grupnu interakciju kao vrednosti folklornih aktivnosti.

Takvo tumačenje podržavaju i druga istraživanja. Studija sprovedena sa decom predškolskog uzrasta pokazala je da zajedničko muziciranje može biti povezano sa većom učestalošću saradnje, kontakta i drugih oblika socijalnog ponašanja. Takođe, eksperimentalno istraživanje sa četvorogodišnjom decom pokazalo je da zajedničko stvaranje muzike može podstaći spontano prosocijalno i kooperativno ponašanje.

Važno je naglasiti da se ovi rezultati ne mogu tumačiti kao dokaz direktnog uzročno-posledičnog uticaja tradicionalne muzike na socijalni razvoj, jer naše istraživanje nije bilo eksperimentalno. Oni pre svega pokazuju da vaspitači pozitivno procenjuju značaj ovih aktivnosti i njihov potencijal za podsticanje socijalnog razvoja.

5.2. Interpretacija rezultata drugog istraživačkog zadatka

Drugi istraživački zadatak odnosio se na ispitivanje načina na koji vaspitači procenjuju doprinos tradicionalne muzike i folklornih aktivnosti stvaranju osećaja pripadnosti grupi.

Rezultati pokazuju da vaspitači veoma pozitivno procenjuju značaj folklornih aktivnosti za grupnu povezanost i osećaj pripadnosti dece. Najviša prosečna vrednost u celom delu istraživanja koji se odnosi na socijalni razvoj dobijena je za tvrdnju da se deca tokom folklornih aktivnosti osećaju kao deo grupe ($M = 4,62$). Visoke prosečne vrednosti dobijene su i za tvrdnje da tradicionalna muzika i igre podstiču saradnju među decom ($M = 4,59$) i da folklorne igre i zajednički pokret jačaju grupnu povezanost ($M = 4,59$).

Ovakvi rezultati mogu se objasniti prirodom samih folklornih aktivnosti. Narodne igre, zajedničko pevanje i aktivnosti praćene pokretom uglavnom se realizuju u grupi i zahtevaju usklađivanje ponašanja učesnika. Dete u takvoj aktivnosti nije usmereno samo na sopstveno izvođenje, već mora da prati druge, poštuje zajednički ritam i pravila i doprinosi zajedničkom rezultatu. Na taj način aktivnost stvara mogućnost za neposredno iskustvo pripadanja grupi.

Dobijeni rezultati su u skladu sa nalazima istraživanja Jeremić, Markov i Nikolić, sprovedenog na 164 vaspitača iz Srbije i Hrvatske. Autorke su utvrdile da vaspitači tradicionalnu muziku povezuju sa razvojem socijalnih i emocionalnih kompetencija dece, pri čemu su vaspitači koji češće primenjuju tradicionalnu muziku njen značaj za razvoj tih kompetencija procenjivali izraženije.

Naši rezultati dodatno izdvajaju grupnu dimenziju tradicionalne muzike i folklora. Dok prethodna istraživanja uglavnom posmatraju šire socijalne i socio-emocionalne kompetencije, u našem istraživanju je osećaj pripadnosti grupi dobio najvišu prosečnu ocenu. To može ukazivati na to da vaspitači posebno prepoznaju vrednost folklora u situacijama u kojima deca zajednički izvode određenu aktivnost i imaju zajednički cilj.

Važno je, međutim, rezultate tumačiti u skladu sa karakterom našeg istraživanja. Budući da smo ispitivale procene vaspitača, a ne neposredno ponašanje dece kroz eksperimentalni ili opservacioni postupak, dobijeni podaci ne omogućavaju tvrdnju da je folklor direktno prouzrokovao razvoj osećaja pripadnosti grupi. Oni pokazuju da vaspitači visoko procenjuju njegov značaj i potencijal u tom procesu.

Posebno je značajno što se visoka procena pripadnosti grupi pojavljuje zajedno sa visokim procenama saradnje i grupne povezanosti. Ova tri rezultata mogu se posmatrati kao međusobno povezana: zajednička aktivnost omogućava saradnju, saradnja doprinosi osećaju povezanosti, a povezanost može doprineti doživljaju deteta da pripada grupi.

5.3. Interpretacija rezultata trećeg istraživačkog zadatka

Treći istraživački zadatak odnosio se na utvrđivanje da li postoji povezanost između starosne dobi vaspitača i učestalosti primene tradicionalne muzike i folklornih aktivnosti u radu sa decom.

Za proveru ovog odnosa korišćen je Spearmanov koeficijent korelacije. Rezultati su pokazali da između starosne dobi vaspitača i ukupne učestalosti primene tradicionalne muzike i folklornih aktivnosti postoji negativna, ali statistički neznčajna korelacija ($\rho = -0,289$; $p = 0,097$).

Negativan smer korelacije ukazuje na tendenciju da mlađi vaspitači nešto češće primenjuju tradicionalnu muziku i folklorne aktivnosti u radu sa decom. Međutim, budući da je vrednost p veća od 0,05, ova povezanost nije statistički značajna. Zbog toga se na osnovu dobijenih rezultata ne može potvrditi da je starosna dob vaspitača značajno povezana sa ukupnom učestalošću primene tradicionalne muzike i folklora.

Zanimljivo je, međutim, da je analiza pojedinačnih aktivnosti pokazala drugačiji rezultat kod sprovođenja narodnih igara. Između starosne dobi vaspitača i učestalosti sprovođenja narodnih igara utvrđena je statistički značajna negativna korelacija ($\rho = -0,454$; $p = 0,007$). To ukazuje na umereno izraženu tendenciju da mlađi vaspitači češće sprovode narodne igre sa decom.

Ovaj nalaz je značajan jer pokazuje da odnos između starosne dobi i primene folklornih sadržaja nije jednak za sve oblike aktivnosti. Dok se kod ukupne učestalosti primene nije pokazala statistički značajna povezanost, kod konkretne aktivnosti – narodnih igara – povezanost je statistički potvrđena.

Jedno od mogućih objašnjenja jeste da na primenu narodnih igara, pored starosne dobi, mogu uticati i drugi faktori, kao što su prethodno iskustvo, lična zainteresovanost za folklor, poznavanje narodnih igara, spremnost za primenu različitih oblika pokreta i igre, kao i uslovi u kojima vaspitač radi. Međutim, budući da ti faktori nisu posebno ispitivani u ovom istraživanju, njihovo navođenje predstavlja moguće objašnjenje, a ne zaključak istraživanja.

Važno je naglasiti i da starosna dob sama po sebi ne predstavlja dovoljan pokazatelj profesionalnih kompetencija vaspitača. Iskustvo i godine rada mogu biti značajni, ali njihova

povezanost sa primenom tradicionalnih sadržaja zavisi i od drugih profesionalnih i ličnih karakteristika.

Odnos prema H3

Postavljena je hipoteza:

H3: Pretpostavlja se da postoji povezanost između starosne dobi vaspitača i učestalosti primene tradicionalne muzike i folklornih aktivnosti u radu sa decom.

Na osnovu rezultata H3 nije potvrđena u celini, jer ukupna povezanost starosne dobi i učestalosti primene nije dostigla statističku značajnost ($\rho = -0,289$; $p = 0,097$).

Ipak, nalaz kod narodnih igara ($\rho = -0,454$; $p = 0,007$) pokazuje da postoji statistički značajna povezanost starosne dobi sa jednim konkretnim oblikom folklorne aktivnosti.

6. ZAKLJUČAK

Tradicionalna muzika i folklor predstavljaju značajne sadržaje u vaspitno-obrazovnom radu sa decom predškolskog uzrasta, kako sa aspekta upoznavanja dece sa kulturnim nasleđem, tako i sa aspekta podsticanja njihovog socijalnog razvoja. Cilj ovog istraživanja bio je da se ispita zastupljenost tradicionalne muzike i folklora u radu vaspitača i sagleda njihov značaj za socijalni razvoj dece predškolskog uzrasta. Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 34 vaspitača Predškolske ustanove „Vera Gučunja“ u Somboru.

Rezultati istraživanja pokazuju da su tradicionalna muzika i folklorne aktivnosti prisutne u radu ispitanih vaspitača, pri čemu se narodne igre izdvajaju kao najzastupljeniji oblik njihove primene. Folklorne aktivnosti najčešće se realizuju kroz kombinaciju pesme i igre, što ukazuje na njihovu neposrednu primenu kroz aktivnosti koje objedinjuju muziku, pokret i zajedničko učešće dece. Istovremeno, plansko uključivanje folklornih aktivnosti manje je izraženo u odnosu na njihovu neposrednu primenu, iako velika većina ispitanih vaspitača smatra da folklor treba planski uključivati u vaspitno-obrazovni rad. Ovakav rezultat ukazuje na potrebu za sistematičnijim uključivanjem tradicionalnih sadržaja u planiranje i realizaciju rada sa decom. Nalazi istraživanja u skladu su sa prvim istraživačkim zadatkom, a H1 je podržana rezultatima istraživanja.

Vaspitači su veoma pozitivno procenili doprinos tradicionalne muzike i folklora socijalnom razvoju dece. Najviše prosečne ocene odnose se na osećaj pripadnosti grupi, saradnju i grupnu povezanost, dok su visoko procenjeni i doprinos komunikaciji i empatiji. Ovi rezultati ukazuju da vaspitači posebno prepoznaju vrednost zajedničkih muzičkih i folklornih aktivnosti u situacijama u kojima deca sarađuju, usklađuju svoje ponašanje, prate druge članove grupe i zajednički ostvaruju određeni cilj. Na taj način drugi istraživački zadatak je ostvaren, a H2 je podržana rezultatima istraživanja.

Odgovori na otvorena pitanja dodatno su osvetlili uslove u kojima se folklorne aktivnosti primenjuju. Kao faktori koji olakšavaju njihovu primenu izdvojeni su prethodno znanje i iskustvo vaspitača, lična zainteresovanost i motivacija, zainteresovanost dece, podrška okruženja i dostupnost odgovarajućih materijala. Među preprekama su najčešće navedeni nedostatak vremena, prostora i materijalnih uslova, nedovoljno poznavanje pojedinih folklornih sadržaja i organizacione teškoće. Ovi nalazi ukazuju na mogućnosti za unapređivanje prakse kroz dodatnu podršku vaspitačima, dostupnije materijale i veće mogućnosti za stručno usavršavanje.

U ispitivanju povezanosti starosne dobi vaspitača sa učestalošću primene tradicionalne muzike i folklora nije utvrđena statistički značajna povezanost na nivou ukupne učestalosti primene ($\rho = -0,289$; $p = 0,097$), zbog čega H3 nije potvrđena u celini. Međutim, kod sprovođenja narodnih igara utvrđena je statistički značajna negativna povezanost sa starosnom dobí ($\rho = -0,454$; $p = 0,007$), što pokazuje da su mlađi vaspitači u posmatranom uzorku češće navodili primenu ove konkretne vrste folklorne aktivnosti. Ovaj nalaz ukazuje da starosna dob ne predstavlja opšti pokazatelj učestalosti primene tradicionalne muzike i folklora, već da odnos može biti različit u zavisnosti od konkretnog oblika aktivnosti. Na učestalost njihove primene mogu uticati i drugi faktori, kao što su prethodno iskustvo, lično interesovanje, poznavanje folklornih sadržaja, kompetencije za njihovu realizaciju, interesovanja dece i uslovi rada.

U celini posmatrano, rezultati istraživanja ukazuju da vaspitači prepoznaju značaj tradicionalne muzike i folklora za socijalni razvoj dece, posebno kroz zajedničke aktivnosti koje podstiču saradnju, komunikaciju, grupnu povezanost i osećaj pripadnosti. Tradicionalna muzika i folklor mogu predstavljati značajne sadržaje u predškolskom vaspitanju jer istovremeno povezuju kulturno, muzičko, motoričko i socijalno iskustvo deteta. Istovremeno,

nalazi ukazuju na potrebu za planskim i sistematičnijim uključivanjem folklornih sadržaja u svakodnevni rad, uz obezbeđivanje adekvatnih uslova i podrške vaspitačima.

Pri tumačenju dobijenih rezultata potrebno je imati u vidu da istraživanje nije bilo eksperimentalno, već je zasnovano na procenama i iskustvima ispitanih vaspitača. Zbog toga rezultati ne predstavljaju dokaz direktnog uzročno-posledičnog uticaja tradicionalne muzike i folklora na socijalni razvoj dece, već ukazuju na njihovu prepoznatu vrednost i potencijal u podsticanju socijalnog razvoja u predškolskom kontekstu.

6.1. Pedagoške implikacije

Na osnovu rezultata istraživanja mogu se izdvojiti sledeće preporuke za vaspitno-obrazovnu praksu:

- tradicionalnu muziku i folklorne aktivnosti planski uključivati u svakodnevni rad;
- koristiti pesmu, narodne igre i pokret kao oblike zajedničkog iskustva;
- aktivnosti prilagođavati uzrastu, interesovanjima i mogućnostima dece;
- podsticati aktivnosti koje zahtevaju saradnju i zajedničko delovanje;
- koristiti folklorne sadržaje za razvijanje osećaja pripadnosti grupi;
- omogućiti deci upoznavanje sa različitim elementima kulturnog nasleđa;
- uključivati roditelje i lokalnu zajednicu kada za to postoje mogućnosti;
- vaspitačima obezbediti dostupne materijale i mogućnosti za dodatno upoznavanje sa tradicionalnim pesmama i igrama.

Posebno je značajan rezultat da veliki broj vaspitača smatra da folklor treba planski uključivati u rad, dok je stvarna planska primena slabije izražena. Zbog toga bi podrška vaspitačima u vidu materijala, primera aktivnosti i stručnog usavršavanja mogla doprineti većoj zastupljenosti ovih sadržaja u praksi.

LITERATURA

1. Belojica Pavlović, M., & Cicović Sarajlić, D. (2015). *Nacionalno vaspitanje u sastavu muzičke kulture*. Učiteljski fakultet.
2. Cinc, E. (2019). Musical content inspired by national creativity of ethnic communities of Vojvodina – Models of music ability development at the preschool age. *Journal Plus Education*, 23(SI/2019), 27–37. <https://doi.org/10.24250/JPE/SI/2019/EC>
3. Drandić, D. (2022). Tradicijsko glazbovanje u kontekstu interkulturalnog odgoja djece predškolske dobi. U I. P. Gortan-Carlin, K. Riman, & B. Bačlija Sušić (ur.), *Mùzika: zvuk, logos, odgoj i obrazovanje, terapija* (str. 13–28). Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.
4. Đorđević, R. (2012). *Tradicijska kao faktor kontinuiteta u sociologiji kulture*. Filozofski fakultet.
5. Golemović, D. (2010). *Etnomuzikologija: tradicija u savremenosti*. Zavod za udžbenike.
6. Golemović, D. (2016). *Estetika narodne muzike*. Muzička akademija.
7. Ilić, P. M., Kovač, A. M., & Pavlović, B. M. (2022). Specifičnost i zastupljenost narodnih uspavanki u predškolskoj vaspitnoobrazovnoj praksi. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini*, 52(4), 377–396. <https://doi.org/10.5937/zrffp52-37064>
8. Jeremić, B., Markov, Z., & Nikolić, L. (2023). Tradicionalna muzika u vrtiću i razvoj socijalno-emocionalnih kompetencija dece predškolskog uzrasta. *Društvene i humanističke studije*, 8(2), 541–556. <https://doi.org/10.51558/2490-3647.2023.8.2.541>
9. Jernić, T. D. (2025). Functions of musical folklore in early childhood education: A reflection of national culture through song and play. *Baština*, 67, 293–305. <https://doi.org/10.5937/bastina35-59480>
10. Kirschner, S., & Tomasello, M. (2010). Joint music making promotes prosocial behavior in 4-year-old children. *Evolution and Human Behavior*, 31(5), 354–364. <https://doi.org/10.1016/j.evolhumbehav.2010.04.004>
11. Ma, X., Xiong, S.-Q., Zhang, X.-Y., Hu, Q.-J., Li, S., & Tao, Y.-C. (2024). Influence of musical activities on the prosocial behaviors of preschool children. *Psychology of Music*, 52(5), 595–607. <https://doi.org/10.1177/03057356231213800>
12. Nikolić, L., & Ružkan, S. (2022). Utjecaj glazbenoga obrazovanja na socijalno-emocionalni razvoj djeteta. *Diacovensia*, 30(1), 129–149. <https://doi.org/10.31823/d.30.1.7>
13. Obradović, J. (2018). *Muzika u predškolskom vaspitanju*. Učiteljski fakultet.
14. Stojanović, V. (2017). *Uloga narodnih igara u razvoju dece predškolskog uzrasta*. Pedagoški fakultet.
15. Vučković, V. (1983). *Srpska narodna muzika*. Prosveta.
16. Vučković Minevska, J., & Stojadinović, A. (2019). *Narodno muzičko stvaralaštvo u nastavnim aktivnostima*. Pedagoški fakultet.

17. Wu, X., & Lu, X. (2021). Musical training in the development of empathy and prosocial behaviors. *Frontiers in Psychology*, 12, 661769. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.661769>
18. Zadnik, K., & Smrekar, S. (2020). Prepoznavanje socialnih veščin pri glasbenih dejavnostih v skupini tri- in štiriletnih otrok v vrtcu. *Revija za elementarno izobraževanje*, 13(3), 325–346. <https://doi.org/10.18690/rei.13.3.325-346.2020>
19. Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja. (2018). *Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja – Godine uzleta*. ZUOV.
20. Argyriou, M. (2025). Music and cultural identity in the early years: An empirical approach to intercultural learning. *European Journal of Education Studies*, 12(8). <https://doi.org/10.46827/ejes.v12i8.6118>

PRILOG 1. UPITNIK ZA VASPITAČE

Uticaj tradicionalne muzike i folklora na socijalni razvoj dece predškolskog uzrasta

Drage vaspitačice i vaspitači,

Pred vama je upitnik koji je **anoniman**, a prikupljeni podaci biće korišćeni isključivo u naučno-istraživačke svrhe. Vaša iskrenost i tačni odgovori od izuzetnog su značaja i doprineće kvalitetu istraživanja.

Hvala vam na vremenu, saradnji i podršci!

1. Zanimanje:

2. Vaše godine:

Do 30

31-40

41-50

Preko 50

3. Tradicionalnu muziku koristim u svakodnevnom radu

1 – Nikad | 2 – Retko | 3 – Povremeno | 4 – Često | 5 – Veoma često

4. Narodne igre (kolo, tapšalice, pokret uz muziku) sprovodim sa decom.

1 – Nikad | 2 – Retko | 3 – Povremeno | 4 – Često | 5 – Veoma često

5. Folklorne aktivnosti planiram u nedeljnom ili mesečnom planiranju.

1 – Nikad | 2 – Retko | 3 – Povremeno | 4 – Često | 5 – Veoma često

6. Koje folklorne aktivnosti najviše koristite?

Pesma

Igra

Kombinacija pesme i igre

Ostalo _____

7. Tradicionalna muzika i igre podstiču saradnju među decom.

1 – Nikako se ne slažem | 2 – Ne slažem se | 3 – Nemam mišljenje | 4 – Slažem se | 5 – U potpunosti se slažem

8. Tokom folklornih aktivnosti deca pokazuju više empatije (pomažu jedni drugima, brinu se za druge).

1 – Nikako se ne slažem | 2 – Ne slažem se | 3 – Nemam mišljenje | 4 – Slažem se | 5 – U potpunosti se slažem

9. Kroz zajedničko izvođenje folklora deca razvijaju bolju komunikaciju

1 – Nikako se ne slažem | 2 – Ne slažem se | 3 – Nemam mišljenje | 4 – Slažem se | 5 – U potpunosti se slažem

10. Tokom folklornih aktivnosti deca se osećaju kao deo grupe.

1 – Nikako se ne slažem | 2 – Ne slažem se | 3 – Nemam mišljenje | 4 – Slažem se | 5 – U potpunosti se slažem

11. Folklorne igre i zajednički pokret jačaju grupnu povezanost.

1 – Nikako se ne slažem | 2 – Ne slažem se | 3 – Nemam mišljenje | 4 – Slažem se | 5 – U potpunosti se slažem

12. Kod dece primećujem ponos i identifikaciju sa grupom tokom tradicionalnih aktivnosti.

1 – Nikako se ne slažem | 2 – Ne slažem se | 3 – Nemam mišljenje | 4 – Slažem se | 5 – U potpunosti se slažem

13. Nakon folklorne aktivnosti deca češće sarađuju u drugim situacijama.

1 – Nikako se ne slažem | 2 – Ne slažem se | 3 – Nemam mišljenje | 4 – Slažem se | 5 – U potpunosti se slažem

14. Smatram da moje godine utiču na to koliko često koristim tradicionalnu muziku.

1 – Nikako se ne slažem | 2 – Ne slažem se | 3 – Nemam mišljenje | 4 – Slažem se | 5 – U potpunosti se slažem

15. Smatram da stariji vaspitači češće koriste folklorne sadržaje

1 – Nikako se ne slažem | 2 – Ne slažem se | 3 – Nemam mišljenje | 4 – Slažem se | 5 – U potpunosti se slažem

16. Šta vam olakšava primenu folklora u radu?

17. Koje prepreke vam otežavaju primenu folklora?

18. Folklor treba biti planski uključen u vaspitni rad

Da

Ne

IZJAVA O AUTORSTVU

Ja, Sonja Milković, student Visoke škole strukovnih studija za obrazovanje vaspitača i trenera, na studijskom programu **Master strukovni vaspitač**, broj indeksa **MV 83/24**, izjavljujem da je master rad pod nazivom „**Uticaj tradicionalne muzike i folklora na socijalni razvoj dece predškolskog uzrasta**“ rezultat mog samostalnog rada i da su svi korišćeni izvori pravilno navedeni u Master radu.

Sonja Milković

Potpis: _____

Datum: _____